

беру ауруханасының бір қорпына көшіріліп, институт қанын кең жая бастады: тағы 2 клиникалық бөлім, өз алдына диспансер құрылып оны Еайнижамал Данелова басқарды.

1980 жылы институт директоры болып Армен Жақсыбекұлы Рысмендиев сайланды.

1983 жылы ғана үкімет ақша бөліп, жер бөлініп, кардиология институтының ғимараты салына бастады.

1989 жылы институт үйінің құрылысы аяқталып, қыркүйек айында еңселі де сәнді үйде қоныстаңды. Қазіргі күндері институттың жұмыс істеуіне барлық жағдайлар жасалған. Тексеру, емдеу жүргізетін аппаратуралармен жабдықталған, жоғары білімді мамандар жеткілікті. Әрине, осындай ғылыми-техникалық жетістіктердің нәтижесінде 1977 жылмен, яғни алғашқы жылдармен салыстырғанда науқастарды емдеу түрлері де көп

тымен емдеу негізделді: әуелі жедел жәрдем көрсетіледі, емханада емдеу, кардиологиялық бөлімдерде, кейін қала, облыстық диспансерлерде емдеу.

Республикада 3 диспансер бар: Қарағандыда, Қостанайда және Батыс Қазақстанда.

Біздің кең байтақ Қазақстанда жүрек-қан тамырлары ауруларының себептерін анықтау, тексеріп отыру көп қаржы қажет етеді. 1986 жылы институт мамандары Арал өңірін зерттеп, жүрек ауруының көп екендігін анықтап, жергілікті өкімшілікке баяндады. Негізінен алғанда бүгінгі күндері Қазақстанның солтүстік облыстарында жүрек-қан тамырлары ауруы өте көбеіп кеткен, Алматы қаласының жағдайы да мез емес.

Республикалық кардиология институтында науқастарды тексеру, емдеу деңгейі дүние жүзілік дәрежеде жүргізіледі. Шет елдермен, оның ішінде АҚШ, Франция, Германиямен, ТМД елдерінің ішінде

жемісті еңбек еткен, бүгінде денсаулық сақтау министрлігінде жауапты қызметтер атқарып жүрген медицина ғылымының докторы, профессор Айхан Ақанұлы Ақанов, медицина ғылымының кандидаты Қуаныш Досжанұлы Жұманов, медицина ғылымының докторы Нұрлан Әбдіқалиұлы Әбдіқалиев сияқты ғылымдар да кардиология саласының дамауына өз үлестерін қосты.

Қорыта айтқанда, бүгінгідей ауырғалығы көп заманда белгілі ғалым, профессор Армен Жақсыбекұлы Рысмендиев басқарып отырған Республикалық кардиологиялық институт ұжымы қалыптасып жұмыс істеп, науқастарға жан-жақты медициналық көмек көрсетуде. Институт ұжымына алдағы уақытта да табыстарға жете беріңіздер дегім келеді.

Алхия РАХЫМБАЕВА,
Қазақстан Республикасы
Мемлекеттік ғылыми-техникалық
құжаттар архивінің архивисі

Бұл салада орасан зор еңбек еткен ғалымдар түгел аталып отырмаған жоқ. Үлкен ғалымдардың ғылыми мектебі қалыптасты, оның көрнекті өкілдері Қ. Ү. Медеубеков, Қ. С. Сәбденов, Т. С. Қасымов, Т. Садықұлов, К. Қанапин, В. В. Терентьев, Т. И. Сарбасов бүгінде сол ұстаздарының жұмысын зор абыроймен жалғастыруда.

Осы үлкен ғылым, орасан ғылыми-тәжірибелік еңбекпен шығарылған мал тұқымдары бүгінде есепсіз жұмсалып, жекешеленіп шашылып, бей берекет күйге түсіп. Кейбір мал тұқымдарының саны азайғаны сонша, енді ғылыми жүйемен оларды сұрыптау, сапасын жетілдіріп, асыздандыру мүмкіндігі азаяды.

Екі қазақ кездескендегі алғашқы амаңдық, саулық сұрасқан сөлемі, ассаалау-мағалейкумнен кейін — "Мал жан аман ба", — емес пе еді. Сонда мал бірінші болып айтылып тұр ғой. Өйткені мал аман болса, жан аман екені өзнен ең түсінікті болатын. Сондықтан қазақ үшін ғасырлар бойы "Мал ашуы жан ашуы" болды.

Енді жаңа заманға малсыз барып қазақ "барыс" болып кетпейді. Малсыз қазақтың сайын даласы жетімсірейді. Ал мал бар жерде қаншама қосымша кәсіп, еңбек, шаруашылық салалары болады. Сондықтан ауыл шаруашылығы аталатын халық шаруашылығының қазақ үшін, тіпті қазаққа имандай жақын негізгі сала, ол мал шаруашылығы. Сондықтан алдымен мал шаруашылығын көтереміз десек мал мамандарын сақтайық, оларды үстемелеп дайындап отыратын, ондаған жылдар бойы мамандандырылған, жетілдірілген оқу орындарын жаппайық, оркеңдетейік. "Малды тапқанға бақтыр" демейме халық мақалы. Ендеше сол малды табатын, асыздандыратын, өсіретін мал мамандары екеніне таласуға бола ма?

Мал шаруашылығы саласындағы ғылыми-зерттеу институттарына да лайықты назар аударылатын жөн. Нарық жағдайына, жекешелену байланысты қаншама ғылыми тақырып шешуі, зерттеуін күтіп тұр. Соның біразы малдың жаңа түрі (тип), жаңа линиясы, жаңа тұқымдырды шығару, биотехнологияны дамыту. Осы жұмыстарды тыңғылықты аяқтауға, жаңа ғасырға қомақты ғылыми үлестен кіруге мемлекет тарапынан пәрменді қолдау қажет.

Қарлық ҚҰСАЙЫНОВ, профессор

Менің Кенжеғали Әбенұлы бірінші көруім, ол кісімен сырттай танысуым 1989 жылы Мәскеуде болды. Сол жылдың күзінде Ленин атындағы Буклодақтық Ауыл шаруашылық ғылым академиясы (ВАСХНИЛ) биотехнологияның ғылыми мәселелеріне арналған семинар — кеңес өткізді. Бұл семинарға Кеңес Одағының әр жерінен ғалымдар қатынасып, биотехнологияны дамытудың өзекті проблемалары талқыланды.

Сол семинардың жұмысына Ақмола ауыл шаруашылық институтының ректоры Кенжеғали Әбенұлы Сағадиев қатысты. Кенжеғали ағаның сол кезде республикада биотехнологияның дамуына айтарлықтай көңіл бөліп, Ақмола ауыл шаруашылық институтында биотехнология орталығының ашылуын ұйымдастырып жүрген кезі екен. Сол семинардың жұмысына Қазақ мемлекеттік университетінің өкілі ретінде мен де қатысқан едім.

Семинардың екінші күні таңертеңгі отырысынан кейін Минвудға бір мәселелермен келсем, оның есігінен шығып бара жатқан Кенжеғали ағаны көріп, ағаның Минвуддағы барлық жұмыстарын, оның ішінде ғылымды дамытуға қаржы алу мәселесін бітіріп, қайтадан ВАСХНИЛ-ге семинарға бара жатқанын естігенімде қатты таң қалғаным бар еді. Ал Минвудта тіпті жәй мәселелердің шешілуіне оңай емес екенін алдында да естіп-біліп жүретінбіз.

Осы сапарда Кенжеғали аға Ақмоладағы ауыл шаруашылық институтында өзі ашқан биотехнологиялық орталығында ғылыми жұмыстарды алға бастыру мақсатында Минвуддан көп қаржы алды. Сол жолы Кенжеғали ағаның ғылымның дамуына деген көзқарасы, жұмыс істеуге деген

ЭКОНОМИКА ҒЫЛЫМЫНЫҢ САРДАРЫ Академик К. Ә. Сағадиев 60 жаста

технологиялық орталық осы күнде де ғылыми жұмыстарын табысты жүргізіп жатыр. Оның жұмыстарының жемісті болуына сол кездегі жаңа құрал-жабдықтар, приборлар көп әсер етуде деп ойлаймын.

Менің Кенжеғали ағамен жақын танысуым ол кісінің Ұлттық ғылым академиясының президенті кезінде болды. Бас ғылыми хатшы, академик Сәбит Байзақұлы белгілі биолог-ғылым Майя Хажетдинқызы Шығайева екеумізді іздегірші кездесуге шықырыпты. Сол кездесуде мен генетика ғылымының, оның ішінде молекулалық генетика, гендік инженерия, молекулалық биология ғылымдарының өркеніетті батыс елдерінде өте үлкен деңгейде дамуын, ғылыми жетістіктердің да да

Кенжеғали Әбенұлы — Экономика ғылымының докторы (1977), профессор (1978), Алматы халық шаруашылығы институтының аға оқытушысы, доценті, проректоры (1966 — 1982), Целиноград ауыл шаруашылығы институтының ректоры (1982 — 1990), Қазақ мемлекеттік басқару академиясының ректоры (1992 — 1994), ҚР ҰҒА-ның президенті (1994 — 1996), 1996 жылдан бастап Қазақ мемлекеттік аграрлық университетінің ректоры болып істейді. 150-ден астам ғылыми жұмыстың, ондаған монографияның авторы.

үлкен қабілеттілігі, таң қаларлық энергиясы маған сырттай ерекше әсер етіп еді. Ақмоладағы, қазіргі жаңа астанадағы био-

муында пайдаланылып жатқаны туралы көрген-білгенімді баяндап бердім. Біздің алдымызда Кенжеғали Әбенұлы басқа да көптеген биолог-ғылымдармен кездесіп, биология ғылымдарының жаңа салаларын қазіргі деңгейде республикада дамыту жөніндегі олардың да ой-шкірлерін біліпті.

Осы әңгімелердің аяғы сол ғылымдардың Республикада дамуының бағыты туралы түсіндірме хаттың жазылуымен аяқталды. Кенжеғали Әбенұлының тікелей қолдауының арқасында 1995 жылдың мамыр айында Ұлттық ғылым академиясының құрамында Жалпы генетика және цитология институты ашылды. Биологияның кейінгі кезде өте қарқынды дамып келе жатқан салаларының бірі — генетиканың маңызды мәселелерін зерттеуде бұл институттың келешектегі орны үлкен екендігіне мен қазір көміл сенемін. К. Ә. Сағадиевтің тұсында Алматы қаласында социология және политология институты, Қарағанды қаласында фитохимия институты, Шымкент қаласында аймақтық экономика институты ашылды.

Тағы бір айта кететін жағдай Кенжеғали Әбенұлының жас ғалымдарға деген көзқарасы. Творчестволық дарынды, ірі ғалымның рөлі пікірлестеріп өзше тарту, өзіне ергіп әкеуге болады. Осы деңгейден қарағанда Кенжеғали аға жас ғалымдардың творчестволық потенциалының өсуіне жағдай (жасап), олардың ғылыми жетістіктерге жетуіне сенімдерін нығайта білді.

Академия ұсынысы бойынша Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаев жас ғалымдарға мемлекеттік стипендия тағайындады, өткір ғылыми проблемаларды шешу мақсатында республикалық ашық конкурс жариялап, жеңімпаздар үшін гранттар белгіледі. Ұлттық Ғылым академиясының соңғы 1995 жылғы сайлауында әр салада нәтижелі жұмыс жасап жүрген көптеген жас ғалымдар Академияның корреспондент — мүшелері болып сайланды. Олардың ішінде биология саласында Мұрат Жұманов, Нағима Айтқожина, Мәдениет Көкенов т.б. ғалымдар бар. ҚР ҰҒА-ның директорлық корпусы әжептәуір жаңарып, жасартылды.

Кенжеғали аға туралы айтатын жақсы сөздер өлді де көп. Мен өз ойымды "Ұстаз жалғыз ғана сені оқытқан кісі емес, сен сол адамнан оқимын деген кісі" — деп бітіріп едім.

Қадірлі кенжеғали-аға! Торқалы тойыңыз құтты болсын, аман-сау болып, ғылымның талай биіктеріне талмай шыға теріңіз!

Рахметқажы БЕРСІМБАЕВ,
биология ғылымының докторы,
Ұлттық ғылым академиясының
корреспондент-мүшесі, Жалпы генетика
және цитология институтының директоры